

KAJA, BEOGRAD I
DOBRI AMERIKANAC

roman

MIRJANA ĐURĐEVIĆ

■ Laguna ■

Copyright © Mirjana Đurđević, 2009
Copyright © 2009 za srpsko izdanje, LAGUNA

BIBLIOTEKA
MERIDIJAN

Knjiga 23

KAJA, BEOGRAD I DOBRI AMERIKANAC

SADRŽAJ

1. Nacionalni identitet	11
2. Kinešče	28
3. Čas fehtovanja	47
4. Šlajmeri	70
5. Marsovac i dvadeset peti ovcin pršljen	89
6. Primadona	111
7. Uspomene iz Gobija.	130
8. Mongolske princeze i rumunjski prinčevi	147
9. Špijunkinja Džonson	167
10. Dragulj iz Bohemije	197
11. Jenseitsflugmaschine.	211
12. Mitića vozić.	224
13. Antigonin Papadorđe sa suvo grožđe	249
14. Major Bembetov	277
Appendix I	287
Appendix II.	291
Appendix III	297
O autorki	303

proleće 1927.

1.
NACIONALNI IDENTITET

*From: John Dyneley Prince
U.S. Minister to SCS
Belgrade*

*To: Department of State
Rep. SCS 381-1/283
May 19th, 1927.*

Prema instrukcijama del. br. SCS 381-2/147 od 20. marta tekuće godine da ispitam poreklo i uspostavim kontakt sa beogradskom budiskom zajednicom, izveštavam sledeće:

U Beogradu živi mala kolonija Kalmika, mongolskog naroda, budiske vere i ruskog državljanstva, priča se da je i sam Lenjin bio četvrt Kalmik, po jednoj babi, ali taj izvesno nije bio budist, koja broji oko dve stotine duša, izbeglih ovamo iz Rusije u vreme prve boljševičke

agresije. Većina stanovnika Beograda uopšte i ne zna za postojanje ove neobične družine u prestonici.

Odrasli muškarci kalmičke zajednice su većinom bili pripadnici Denikinove vojske i svi oni su iskusni konjanici. U kraljevskim štalama je posao našlo njih dvadesetak, gde rade kao konjušari, dok su drugi našli zaposlenje u trkaćim ergelama, ciglanama i slično. Svi ti ljudi su aktivni budisti pa im je bilo dopušteno da imaju svog lamu (popa) koji brine o zadovoljenju njihovih verskih potreba.

Sam lama, njegov pomoćnik kao i priznati pojac (nešto kao pop-đakon) u potpunosti su izdržavani dobrovoljnim prilozima članova kolonije. Lamama, koji se ne smeju ženiti, u stvari nije dozvoljeno ni da učestvuju u bilo kakvom produktivnom zapošljenju. Glavni lama, imenom i prezimenom Gavn Džimba Mančuda Borinov, mada ne znam koje je koje, posetio je Poslanstvo na moj poziv i sa mnom razgovarao o uslovima u kojima živi njegova kolonija kao i misterijama njegove osobene sekte. On me je, takođe, obavestio i o tome da njegovi Kalmici nemaju nikakvih pritužbi na Srbe koji se prema njima veoma lepo ophode, osim što ih zovu Kinezima, kao i da su im vlasti dozvolile da vrše verske obrede u privatnoj kući (tj. u kući samog lame), mada, kako lama dodade, teško da bi im se kroz prste progledavalo i ako bi predložili da se izgradi makar kakav mali hram, pošto budizam nije vera koju ovdašnji zakoni priznaju.

Lama me je još obavestio i o tome da je on svoje versko obrazovanje stekao kod starog lame u Astrahanu, odakle inače većina tih Kalmika i potiče, kao i da je taj njegov učitelj svoje obrazovanje stekao u lamaseriji Dalaj lame u Lasi na Tibetu, centru ovog ogranka budiške vere. On je zatim pozvao vojnog atašea Godsona, koji se tu zatekao, i mene, da prisustvujemo redovnoj

budiskoj službi na kojoj ćemo čuti obred u njegovoj celosti sa uobičajenim pojanjem tropara koji se koriste u svim lamaserijama na Tibetu, privrženim Dalaj lami.

Prihvatili smo ovaj poziv, pa smo se 15. maja tekuće godine, na nekakav praznik Uris ili Urus, lama nerazgovetno mrmolji, odvezli do kolonije Kalmika, čiji članovi nastanjuju čiste ali male drvene kolibe na obodu Beograda, podno Ulice Vojislava Ilića a bliže Gospodarskom putu. Fijakerista, Kalmik, kojeg nam je lama poslao kako ne bismo lutali, pokazao nam je i staru lamaseriju, u samoj (~~pesnika!?~~) Vojislava Ilića ulici 47, koja je korišćena do 1925, ali kako je tada ulica kaldrmisana, kirije su skočile pa su bili prinuđeni smicati se s glavnog puta na pokrajnju ledinu u, navodno, Metohijsku ulicu (Srbi imaju običaj krštavati stvari pre nego što ih naprave, kolibe su, rekoh, raštrkane po ledini, i samo lepom vremenu koje nas prati od Uskrsa imamo zahvaliti što se nismo podavili u živom blatu „Metohijske ulice“). Kočijaš nam je na veoma školovanim ruskom takođe rekao da je najveći broj njegovih sunarodnika naseljen još dalje, čak kod Pašine česme, u Malom Mokrom Lugu. Nekoliko porodica je na Karaburmi, što im zbog daljine otežava prisustvo obredima, ali se snalaze nekako. Posle ljubaznog pozdravljanja sa članovima kolonije, ušli smo u kuću da bismo prisustvovali službi.

Kuc-kuc, visoka, konjasta žena sa pundom čvrsto pritegnutom na potiljku, vazda do grla zakopčana u haljine mišprdi farbe, domaćica Prinsovih, pojavi se na vratima kabineta:

„Gospodine! Gospođa Prins pita kada želite da se postavi za ručak.“

„Za pola sata, pokušao bih da završim... Hvala vam, mis Šeli!“ , što je imalo da znači *dismissed*.

Ovom ću prilikom pokušati da pružim potpun izveštaj o ceremoniji, koju sam video iz neposredne blizine, pošto smo pukovnik Godson i ja stajali najbliže sveštenicima koji su činodejstvovali u čelu oltara:

Sam oltar se sastoji od četvrtaste kutije veličine tri puta tri stope prekrivene bledoplavom artijom, postavljene na jedan običan astal koji je bio takođe obložen u plavo. Na zidovima okolo oltara su visile slike raznih lamaističkih svetaca, dok je na gornjoj strani te kutije-oltara bio postavljen bronzani kip prvog naslednika Gotame Bude. Prednja strana oltara ima kvadratni otvor dimenzija dve puta dve stope, a unutar te kutije je kovčeg postavljen na policu i u njemu veoma mala statua Bude izrađena u crnoj tikovini prekrivena trostrukom lamaističkom mitrom napravljenom od artije.

Ispred oltara se nalazi kredenac na kome je gusto poređano petnaest srebrnih činijica, a u jednoj od njih gori mala voštanica. Glavni lama, lama pomoćnik i pojac stoje jedan do drugog, okrenuti licem prema oltaru, a blizu njih je jedan stočić na kome je škropilo učvršćeno u jednoj maloj urni napunjenoj kanda svetom vodicom, zatim vrč sa obojenom i zaslađenom vodom, bronzana činija sa prženim ječmenim zrnom (kao naše kokice). Na ovom stolu je takođe i raširena maramica boje pomorandže.

Dva sveštenika koji činodejstvuju i pojac, stojeći tako jedan do drugog, počinju da intoniraju uglavnom skladno varirajući samo dva duboka tona, propisane tropare u čast Bude iz tibetanskih lamaističkih knjiga i na tibetanskom obrednom jeziku. Sa velikim interesovanjem sam primetio da bi na kraju svake duže fraze pevači izdisali sa suspregnutim zvukom kao da stenju.

U izvesnim momentima službe, mislim kada bi se sa usrdnošću pomenulo ime Budino, glavni lama bi

prekrivao svoju desnu ruku narandžastom maramom sve do članka, pa bi tri puta natapao duplu livenicu u zaslađenu vodicu iz one bronzane činije u koju je prethodno položio sloj ječmenog zrnevlja. Uzimajući komadiće ove lepljive smese, lama ih razbacuje i desno i levo (*Godsonu ostala rumena fleka na uniformi, ne dâ se ničim očistiti*), a potom potapajući škropilo u svetu vodicu, škropi oltar, ali ne i ostale koji činodejstvuju niti prisutne vernike, što očigledno znači da se prinošenje osvećene vodice čini Budi.

Maramicu prebacuje na levu ruku kad god upotrebljava tu ruku da dodirne svetu vodicu. Interesantno je istaći da je na vrhu škropila bilo paunovo pero. Pošto je dobro poznato da je paun, kao simbol, posvećen zlu ili negativnim uticajima, upitao sam lamu zašto upotrebljava jedan tako očigledno štetan amblem nad svetom vodicom. Odgovorio mi je da pošto je to zla i „otrovna“ stvar, to paunovo pero služi da spreči zloćudne duhove da priđu i samim tim zatruju svetu vodicu; zanimljiv primer istočnjačke homeopatije! Kako se služba nastavljala – i najzad dostigla vrhunac, kada se iznenada završi – pojanje postade izrazito četvorotonsko zapevanje koje se zaokruži rečju koja je veoma nalikovala na prauzor našega Amin.

U pojedinim bi troparima pojac udario jedan o drugi dva zakrivljena srebrna komada, a sve u ritmu pojanja. Glavni lama je bio ogrnut u ornat narandžaste boje sa pojasom u istoj boji a preko levog ramena je imao bledožuti orar. Jednom ili dva puta tokom činodejstvovanja prineo je orar svojim grudima, skoro na isti način na koji to čine pravoslavni sveštenici. Ogrtač lame pomoćnika je bio istog kroja ali mnogo tamnije narandžaste boje dok je njegov orar bio takođe svetložut. Pojac je

takođe bio obučen u ornat i pojas mnogo tamnije boje ali on nije imao orar što je inače sveštenička insignija.

Beogradski lama, sledbenik sekte „žutih kapa“, obavestio me je da se učenje o seobi duša dosledno poštuje u toj sektu kao i o tome da on svoju pastvu podučava da očitno nije moguće onima koji vode „svetovni život“ da siđu sa „točka zbivanja“ niti da postignu bilo šta ma i nalik nirvani, ali da on može jamčiti bolju reinkarnaciju onim svojim zemljacima koji „žive dobro“ – što će reći onima koji su se pridržavali zapovesti svakodnevnog morala kao što su one protiv krađe, preljube i slično.

Nakon službe upoznao sam nekolicinu kalmičkih prvaka, među kojima bih izdvojio D-r. Erenžena Hara-Davana, lekara, koga sam pozvao na čaj u Poslanstvo, ne bi li mi pružio bolji uvid i u svetovni život beogradskih Kalmika...

Džon Dajnili Prins, za prijatelje Pi Džej, poslanik SAD u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, zatvori penkalo i odgurnu nezavršenu zabelešku, dopisaće ako bude imao šta i daće sutra na prekucavanje.

Pa iz kožne mape za pisanje izvadi tri jednake fotografije, jutros su ih doneli s bojadisanja. Levo od njega na slici

je lama Džimba, to mu se od svih laminih imena najviše dopalo, u svom živopisnom svilenom narandžastom bade-mantilu sa žutom ešarpom, a ispred njih stoji devojčica, Kaja Hara-Davan. Za razliku od ostale kalmičke dece, koja su se na pojavu dva velika, bela čoveka, od kojih je jedan, Godson, bio i uniformisan, razbežala i posakrivala majkama za suk-nje, ovaj crni anđelak u haljinici jednake boje kao ona artija na oltaru, verovatno s nekakvim značenjem jer su i ostale devojčice bile u bledoplavom, nije pokazivao ni trunčicu stida. Naprotiv, stalno je paradirala okolo, kao da je želela da je zapaze, a onda je, u trenutku kada je ispred lamaserije službeni fotograf Poslanstva već namestio nogare i spremio se da pripali magnezijum, dotrčala i stala pred njih. Izmamila je osmeh obojici više nego *ptičica*, što je srpski izraz za *sir*.

Ovekovečena, okrenula se, pogledala ga prodorno, odra-slo, ženski, pružila mu ruku i ozbiljno rekla:

„Kaja Hara-Davan. Čerka doktora Erenžena Hara-Davana, iz Astrahana.“

„Džon Dajnili Prins. Deda gospođice Sare Prins, iz Nju-jorka“, odgovorio joj je rukujući se sa njom.

„I moja majka je Sara. Dobro govoriš ruski“, procenila je devojčica.

Šale radi, odgovorio je na turskom:

„Da. A koje sve ti jezike dobro govoriš?“

Pomislio je, naime, kako je i ona, mora biti, sa većinom svojih ruskih sapatnika provela nekoliko godina po izbegličkim logorima u Carigradu ili okolini, sigurno je upamtila pokoju tursku reč. Dete ga je, međutim, samo ljubopitljivo pogledalo, podbočivši se. Taman je zinula da nešto kaže kada im je prišao muškarac, Azijat, s brkovima ufitljenim nagore, spustio dlane devojčici na ramena i blago ali bespogovorno je pogurao u pravcu jedne mlade žene, obučene po evropskoj modi, koja je stajala sa strane držeći za ruku znatno mlađe muško dete i očitno bezuspešno očima pokušavala da dozove malu.

„Oprostite“, izgovorio je Azijat na francuskom, zabrinut, rukujući se prvo sa njime pa sa Godsonom, koji se u međuvremenu tu stvorio, da mu šta ne promakne, „muke s decom! D-r. Erenžen Hara-Davan.“

„Astrahan!“, nasmejao se Pi Džej, i produžio ruski, ne bi li opustio čoveka a nasekirao Godsona, koji se samo pravi da razume jezike. „Kajin otac, sve smo već čuli. Ne brinite, nije bila na smetnji. Imam unuku malo stariju od nje, nisam je video, taman... Koliko je godina vašoj kćeri?“

„Dvanaest“, odgovorio je doktor tiho, gotovo snebivajući se, po tome se nije razlikovao od svojih sunarodnika. Za razliku od belih Rusa koje je Pi Džej upoznao, Kalmici su očito bili nekakav mnogo miran i povučen svet. „Bar tako pretpostavljam. S obzirom na inteligenciju ne može nikako imati manje, a s obzirom na građu nikako više.“

Pi Džej se odlikovao i inteligencijom i građom odrasla čoveka, štaviše, od ovog Azijata nešto tamnije puti, koja se ko zna zbog čega zove žuta, a ne lajtbraon, recimo, bio je bar za glavu viši, i lepih dvadeset godina stariji, ipak, ova ga je izjava vidno zbunila. Ufutiljeni vrhovi brkova njegovog sagovornika pomeriše se malko uvis, to je valjda bio smešak:

„Kaja je naša usvojena kći. Napola je Ruskinja, kao što ste sigurno primetili.“

Pi Džej ništa slično nije bio primetio, osvrnuo se, ali se žena sa decom već izgubila u gužvi. Razmenio je još nekoliko kurtoaznih rečenica sa doktorom Hara-Davanom i pozvao ga na čaj, za danas po podne. Istini za volju, ne toliko da bi ostvario uvid u svetovni život Kalmika, kako je malopre napisao u izveštaju Departmanu, koliko je želeo da sazna nešto više o sudbini sićušne, ljupke devojčice, koja ga je tako na juriš osvojila, ni sam ne zna zašto. I kojoj će pokloniti sliku, iako se fotograf nije proslavio.

Ponovo je otvorio penkalo i stao pisati posvetu, na poleđini, svojim kaligrafskim ruskim. Kako mu nedostaje Sara!

Razgovor sa doktorom Hara-Davanom nije proticao baš kako je očekivao, američki poslanik voli da sklapa površna prijateljstva, ovaj put ništa od toga! Njegov gost je bez sumnje uglađen gospodin, svetskih manira, moralnih načela za svako poštovanje, ali jednako i stepski kurjak. Pi Džej se nasmeja samom sebi u brk na ovu misao, šta ti znaš o stepskim kurjacija, staro momče?! Kurjak-nekurjak, doktor je uljudno ali odlučno vodio razgovor onim tokom kojim je naumio – očuvanje kalmičkog nacionalnog identiteta u izbeglištvu, za šta je od presudnog interesa izgradnja bogomolje i organizovanje nekakvog oblika nastave na maternjem jeziku. Apelovao bi na gospodina Prinsa da, kao predstavnik najmlađe svetske velesile, iskoristi svoj uticaj kod domaćih vlasti i pomogne im oko dobijanja potrebnih dozvola. I oko prikupljanja sredstava, dakako. Od poslanika SAD u Beogradu novac i protekciju kod južnoslovenskih vlasti traže razni bar triput na dan, Mongol je ipak ostavio na njega jedinstven utisak. Toliki da je u jednom času ustao i otvorio kabinet sa pićem, što gotovo nikada ne radi za dana:

„Jeste li za viski, konjak, nešto treće? Votku?“

„Zahvaljujem, ali ne pijem. Kalmici ne konzumiraju alkohol, vera nam ne dopušta“, a onda, osetivši valjda da zvuči gotovo prekrorno, produži malo mekše, „ali vi samo izvolite, kao kod svoje kuće.“ Čak se i neubedljivo nasmejao ovoj lokalnoj, srpskoj šali, koju je i Pi Džej tek nedavno savladao.

„Baš nikada, baš nikakav alkohol? Lama Džimba mi je objasnio da su se vaše jedinice borile rame uz rame sa kozacima, njih bije potpuno drugačiji glas, kako su vas trpeli trezne?“

„Bakša Borinov“, izgovori doktor nešto što...

„Oprostite, šta ste rekli, nisam vas razumeo?“

„Nije lama, kalmički lama živi u Parizu, Borinov je bakša, zapovednik hrama, to je... kao čin u vojsci. Njegova sveštenička titula. A prezime mu je Borinov, većina naših prezimena dobila je ruske nastavke. S imenima smo bili malo bolje sreće.“

„Ups! Nisam ga valjda uvredio? Hvala vam što ste me upozorili.“ Pi Džej se presabira koliko puta se... *bakši*, šta god to bilo, obratio sa *lamo*, dok sebi naliva s prsta, s dva prsta ako ćemo pravo. Imenom ga nije zvao, toliko se seća. Dođavola, sad će još morati izveštaj da prepravljaju. A analitičarima u Departmanu baš stražnjica zinula da saznaju kako se tačno zove budiski popa! Uostalom, nek im Godson detaljnije, njega plaćaju za tajne-tajne izveštaje, toliko tajne da za njih ni on, kao poslanik, ne bi smeo znati. Niti bi znao, da devojka na kablogramu nije brbljiva, pa i za izveštaje i za njihov sadržaj zna celo Poslanstvo, uključujući uposlano lokalno osoblje. Nazdravlje! „I, šta kažete? Neustrašivi konjanici, čuvari južnih ruskih granica, nikako ne piju? Nazdravlje!“

„Nazdravlje!“, Hara-Davan podiže šoljicu s čajem tek koji santimetar, kao da će se kucnuti s diplomatom. „I ne baš nikako. Postoji napitak, Rusi ga zovu kalmička votka, i kažu da ne znaju da l gore udara il gore zaudara, spravlja se od kobiljeg kiselog mleka. Verujte da *to* ne biste želeli...“

„I ne bih!“, Pi Džej je gutljaj viskija zastao u grlu. „Ali me zanima kako se pravi?“

„Pustite, to je više u domenu folkloru. U poslednjih stotinak godina kalmički narod je pogubio mnoštvo svojih nomadskih karakteristika, skrasili smo se, civilizovali, školovali, pa smo tako i disciplinovaniji vernici.“

Kalmički narod pa kalmički narod, da ga nije prekinuo usledio bi drugi čin Pi Džej u već dosadne kukumavke, kakve svakodnevno sluša s te iste fotelje. Sredstva, sredstva, sredstva. Kao da su Sjedinjene Države krava muzara, ili... kobila muzara, šta reče Mongolac malopre? I kao da predstavnici te muzare nikakvih drugih briga nemaju osim da brinu za svačije... nacionalne identitete!

„O, da ne zaboravim!“, prekinuo ga je, ustao, i krenuo ka svom pisaćem stolu. „Fotografija za vašu kćer, Katja beše? Za uspomenu.“

„Kaja.“ D-r. Erenžen Hara-Davan je ponovo izveo onaj svoj *brci uvis, ostalo stoj!* osmeh. „Staro kalmičko ime.“

„Rekli ste, polu-Ruskinja?“, ume i Pi Džej da tera svoje. Naumio je da sazna nešto više o devojčici i gotovo!

Pa je i saznao. Reči je, doduše, doktoru zubarskim kleštima iz usta vadio, neverovatno je kako su delikatni i zatvoreni kad je njihov privatni život u pitanju, pa čak i folklorni običaji, koji su profesora Prinsa i te kako zanimali. Tako je, profesora, Pi Džej je u diplomatsku službu i stupio zamenivši privremeno svoju katedru na Kolumbiji za mogućnost da se lingvistikom malo bavi i naživo. Prvo u Kopenhagenu, a sada evo i u Beogradu. A lingvistika bez etnologije ničemu ne služi, većito je govorio svojim studentima... Dočim mu je sad ovaj Hara-Davan uskratio i recepturu za kobilju votku, ali će za „kalmičku stvar“, iako Pi Džej i dalje nije jasno koja je to *stvar* i šta oni zapravo hoće, manj da im on lično obori boljševike s vlasti, a njih prati natrag u Astrahan, đuture, sesti čoveku naglavu. Isti je ko Džimba u žutoj aljini!

„Da, majka Kalmikinja, otac Rus, izuzetno retka kombinacija.“

„Zašto? Video sam neki dan na službi nekoliko“, zamalo mu ne izlete *belih* ali u zadnji čas se popravi, „domaćih žena, s decom. Južnoslovenke?“

„Najviše Slovenke. Registrovano je desetak mešovityh brakova, već skoro četrdesetoro dece. Tri Slovenke, jedna se čak dvaput udavala kod nas, dve Hrvatice, ostalo sve po jedna. Ali to je drugo. Kajin je otac Rus. Velika je retkost da se Kalmikinja uda u drugu veru, mada naša to dopušta, ali znate, ime se preko oca prenosi, mi smo mali narod i moramo da očuvamo naš nacionalni...“

„Znam, znam, identitet“, prekinuo ga je Pi Džej, zadržavajući za sebe svoje mišljenje da sa tim nema naročite veze očuvanje nacionalnog identiteta, nego nekakvo atrofirano nasleđe Džingis-kana i njegovih metoda osvajanja teritorija. „Dakle, Kajina majka je prekršila nepisano pravilo i zato je morala da se odrekne...“

„Kajinu majku nismo ni upoznali. Stigla je u Zeleniku sama...“

Priča koja je usledila izmamila bi i pokoju suzu starom diplomatu, a pre svega Sarinom dedi, samo da mu je nije ispričao, na jedvite jade, ovaj... ma, stepski kurjak, sve da je tripud doktor i govori pet jezika, između ostalog persijski, što Pi Džej neobično ceni. On sâm zasad govori jedanaest, s dijalektima. Tvrđ je, tvrđ je... ko kamilji brabonjak! Kako se toga dosetio, Pi Džej se veselo pljesnuo dlanom po butini, Sari će se dopasti poređenje, jednom joj je doneo iz Egipta na poklon kamilji brabonjak, bila je još mala, stavila ga je u usta, misleći da je kakav žučkasti šupljikav kamen, toliko je to tvrdo. Marian se posle durila na svekra danima, kako je mogao detetu... zaraze, koješta!

Ukratko, Hara-Davanovi, D-r. Erenžen i njegova žena Sara stigli su u Kraljevinu SHS iz Astrahana u prvom kontingentu, početkom 1920. Pravo iz Novorosijska, brodom, do Zelenike. Ne reče da li je i Sara „staro kalmičko ime“, ili se i u njegovom braku radilo o očuvanju nacionalnog...

čega bilo, al po muškoj liniji, pomislio je nekadašnji profesor semitskih jezika s Kolumbije, pa onda reče sebi – ne budi pakostan, staro momče, supruga doktora Hara-Davana ima prekrasno ime, kao i tvoja unuka. Posle dugačkog i neprijatnog putovanja u neizvesno, bokokotorski zaliv im se učinio najlepšim krajolikom na kugli zemaljskoj. Doktor je, u Beogradu, imao malo problema da dobije potrebne dozvole za rad, Rusko-srpsko lekarsko društvo se tek bilo organizovalo, bilo je tu puno lutanja, nisu znali šta im je tačno posao i dokle njihove ingerencije sežu. Kako god, prošli su meseci dok nije počeo tražiti posao u struci. A onda se ispostavilo da je potreban privremeni opštinski lekar u Đenovićima! Nisu se premišljali ni trenutka, zaputili su se natrag u Boku. Tek što su se smestili, u Zeleniku stižu brodovi sa novim kontingentom Rusa, iz takozvane „Krimske evakuacije“, pred samu novu 1921. Ovi su nesrećnici mnogo gore prošli nego njihova prethodnica iz Novorosijska. Na brodoglavu je zavladao epidemija pegavog tifusa, nebrojena tela završila su porinuta usput u mediteransku plavu grobnicu. A i ovo što je pristiglo, bilo je u tako jadnom stanju da... Svi lekari iz okoline bili su angažovani na prihvatu izbeglica i njihovom smeštanju u petnaestodnevni karantin u Zeleniki. D-r. Hara-Davan radio je i danju i noću, satirao se, ta bili su to njegovi sunarodnici, makar po državljanstvu, Rusi. Među njima i jedan mali broj Kalmika, doduše ne iz njegovog, astrahanskog kraja, već uglavnom iz Donske kozačke oblasti. Kaja je bila u groznici, izglednela, vašljiva, jedva živa. Sa nekakvom babom, pokazalo se da to nije njena baba, starica je prosto prihvatila dete nakon što su majčino beživotno telo preturili preko ograde negde oko Otrantskih vrata. Ni baba nije bila u bogzna kakvoj kondiciji, umrla je pet dana nakon što su je smestili u karantin. I taj karantin, bio je nova zamka, uz

sav trud, nedovoljno lekova, nehumani uslovi... tek, D-r. Hara-Davan odlučio je da se ogлуši o sva pravila službe, i tako privremene, pa kako mu bude, izvadio je na svoju ruku dete iz karantina i odneo ga kući, da ga neguje kako valja. Dok se Kaja oporavila, dovoljno da im uopšte kaže da se zove Kaja, da joj se majka zvala Danara, i gotovo ništa više, izbeglice su se već uveliko klackale ćirom, od Zelenike prema Trebinju, Mostaru, Sarajevu, do Slavanskog Broda, odatle na istok, u Beograd. Niko na zapad. Svima im je cilj bio taj Beograd, koji je u prizvuku doktorovog glasa nosio nešto... kao nekakvo nužno zlo.

„I tako smo odlučili da je usvojimo. Ja sam, da bih dobio državni posao, morao da se odrekнем ruskog državljanstva i primim ovdašnje, tako da je Kaja usvojena po svim zakonima Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. I ona vam je podanica Kraljevine, kao i Čingis... Dve godine kasnije rodio nam se sin. Potpuno neočekivano. Videli ste ga, peta mu je godina.“

Pi Džej je iz nesvesnih pauza u doktorovom izlaganju, iz jedva vidljive mimike, zaključio da ovo nije baš cela istina. Da se doktoru i njegovoj ženi moralo dogoditi nešto, nekakva tragedija, moguće da su i sami izgubili dete tokom svoje sredozemne golgote, otud bolećivost prema siročetu i tolika požrtvovanost.

„Tako da vi zapravo niste znali ništa o Kajinom poreklu pre nego što vam je to sama ispričala, kada je prezdravila?“

„Starica mi je rekla da joj je majka bila Kalmikinja. O ocu ništa, iako je iz njene bele puti i oblika lica već na prvi pogled vidljivo da... Nije potpuno naša.“ Pi Džej to nimalo nije bilo vidljivo, koliko ju je uopšte i zagledao, pa je samo slegnuo ramenima. „Žena... nije o tome govorila na brodu, ko zna je li uopšte bila udata, po kozačkim stanicama i hutorima je svakakvih čuda bilo, kozaci su... piju, sami ste rekli, ponekad ne znaju šta rade.“

„I tako je ona, moguće, atamansko nahoće?“ Kako je to izrekao, Pi Džej se ujeo za jezik, nije želeo da zvuči senzacionalistički a baš tako je ispalo.

„Teško“, odgovorio mu je doktor, ovaj mu je deo razgovora bio veoma mučan i to se videlo. Celu mu se glatko izbrijano lice usijalo, čime li se brije, pitao se diplomata, koji u Beogradu kuburi s bricama. „Ali vrlo verovatno jeste kozačko. S obzirom odakle je ta grupa dolazila, iz Donske kozačke oblasti, i s obzirom na to šta Kaja radi s konjima, ovako mala, to je nasleđe s dve strane, nije polovično! Šalim se s njom da ću je dati u cirkus ako ne bude dobro učila.“

„Zaista?“, ovo je Pi Džeja, koji je i sam lud za konjima, istinski obradovalo. „Imam par dobrih grla dole u *Dušanovačkoj ergeli*, morate je dovesti jedan dan na jahanje.“

„Nažalost, nemoguće!“ D-r. Hara-Davan kao da je to izgovorio s olakšanjem. „Mi se prekosutra vraćamo u Đenoviće, ne živimo u Beogradu, odavno već tamo imam stalnu službu, a Kaja se još juče vratila u školu. Došli smo samo za Urus“, dakle, ipak je bio Urus, taj praznik, „da je vidimo i da ja ovde obavim neka posla od nacionalnog interesa, kojim vas više ne bih zamarao“, Mongolac kao da ga prekoreva jer ne grize njegove udice, što je Amerikancu već stvarno dozlogrdilo.

„Je li? A koju školu pohaća? Možda bismo mogli gospođa Prins i ja neki put da je izvedemo... Znae, imamo unuku, zove se Sara kao vaša supruga...“

„Isključeno, žao mi je! Kaja je u Beloj Crkvi, u *Donskom devojačkom institutu*. Jesmo uzeli SHS državljanstvo, ali za školovanje dece ipak se pre možemo osloniti na naše tradicionalne prijatelje Ruse.“

Je li? E pa lepo, pomislio je američki poslanik, tom *Donskom devojačkom institutu* su, kao i svima njima, veći-to potrebna *sredstva*. Što će on iskoristiti kao *sredstvo* da ponovo vidi devojčicu, koju ovaj njen otac, koji joj uopšte

nije otac, čuva ko... Od koga? Ona dva prsta viskija u čaši predstavnika najmlađe svetske velesile se malo uzjoguniše:

„Oprostite, kako ono rekoste da vam se zove sin? Džingis? Kao Džingis-kan?“

„Da, ali je srpska transkripcija pogrešna“, je l te, što vam ide direktno na jetricu i nacionalni identitet, nastavlja da se preganja u sebi Pi Džej, „pravilno je Čingis. Čingis Hara-Davan. I Čingis-kan.“

„O? Tako?! Kad smo već kod... Čingis-kana, recite mi, kao stručnjak, da li je istina da je on sve svoje žene koje hrču bacao u reku? Da se udave?“

„Taman posla...“

Pi Džej je morao da prizna poraz! Ne samo da je saslušao kraće dvadesetominutno predavanje o Čingis-kanu, koje mu se ama baš nimalo slušalo nije, već je saznao da D-r. Erenžen Hara-Davan sedi u Boki Kotorskoj, na čistom morskom vazduhu za razliku od zagušljivog Beograda, i u slobodno vreme piše opsežnu knjigu pod naslovom *Čingis-kan kao vojskovođa i njegovo nasleđe, kulturno-istorijski prilog mongolskoj istoriji XI-XIV veka*. Za čije su mu štampanje, naravno, neophodna sredstva te ako bi... Svakako će gospodinu poslaniku najmlađe svetske... pokloniti primerak s posvetom. Iz kojeg će saznati da je Čingis-kan zapravo bio prva planetarna sifražetkinja, dobro, nije se Mongolac baš tim rečima izrazio ali...

Pi Džej ispusti paru na nos, srećom je završila u njegovim četkastim belim brkovima, inače bi još ispaio neljubazan domaćin, pa ode do biblioteke i iz nje izvadi knjigu, jednu od desetak istih, uvezanih u finu braonkastu kožu. I sede za pisači sto da napiše posvetu. Penkalom, svojim kaligrafskim ruskim. Da avansira!

D-r. Erenžen Hara-Davan napustio je Poslanstvo u Pozorišnoj 7 noseći pod miškom knjigu na kojoj je bilo utisnuto

zlatotiskom: PRINCE, JOHN DYNELEY, *Practical Grammar of the Serbo-Croatian Language*, New York, G. E. Stechert & Co.

Kajinu fotografiju je Pi Džej zaboravio da mu dâ.

Kada je te večeri, u krevetu, sve gore opisano maltene verbatim ponovio gospođi Prins, ona ga je samo dobrodušno potapšala po ruci i rekla:

„Deda, vreme je! Da rezervišemo kabinu na *Mauretaniji*, treba ti odmor, kod kuće, među svojim. I ja sam se uželela dece, a ne samo ti.“

„Naravno. A ti bi dotle mogla da organizuješ neki dobrotvorni trandebal u korist *Donskog devojačkog instituta*.“

„Gasi lampu!“